

Секція: фінанси, гроші та кредит

Музиченко В. А.

магістр 2 курсу кафедри фінансів

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ

Макроекономічні диспропорції у фінансовому секторі держави мають наслідком загострення проблем, що виникають у сфері управління державним боргом. Їхній прояв особливо посилюється у період наростання темпів фінансової кризи та її наслідків у посткризовий період і довів, що діючі традиційні форми та методи управління державним боргом не мають позитивного впливу на соціальні та економічні процеси, а спричинили прискорення деформаційних процесів та гальмування економіки і не спонукають до ефективного розвитку України.

В економічній літературі питання державного боргу досліджували провідні вітчизняні та зарубіжні вчені. Серед них такі відомі економісти, як Р. Барро, Дж. Б'юкенен, М. Вестфален, Дж. Кейнс, А. Лернер, Ф. Модільяні, Ш. Ойя, К. Рей, Ж. Сей, Дж. Стігліц. Проблеми впливу державного боргу на стан економіки України та функціонування державних позик на ринку капіталу розглядалися в працях вітчизняних вчених: З. Варналія, А. Гальчинський, В. Гейця, В. Колосової, С. Корабліна, В. Корнеєва, Г. Кучер, В. Лагутіна, І. Лютого, В. Міщенко, В. Федосова, А. Чухна та інших.

Виникнення державного боргу в Україні на сучасному етапі пов'язано з невиваженою державною політикою, яка не забезпечує збалансованість доходів та витрат економіки України. З економічної точки

зору, державний борг є заборгованістю державних органів як результат формування додаткових ресурсів держави, спрямованих на вирішення суперечностей між економічними та соціальними потребами суспільства на основі позик грошових коштів у приватних осіб, інститутів недержавного сектору та іноземних кредиторів. З матеріальної точки зору, державний борг представляє собою загальну суму заборгованості держави по непогашених боргових зобов'язаннях і невиконаних за ним відсотках.

Граничний обсяг боргу, визначений Бюджетним кодексом України становить 60% від ВВП [1]. Відповідно до Закону України «Про Державний Бюджет України на 2015 рік» граничний обсяг державних запозичень у 2015 році має становити 293,835 млрд. грн., із них 112,865 млрд. грн. становлять внутрішні запозичення та 180,969 млрд. грн. – зовнішні запозичення [3]. Однак необхідно зважено підходити до визначення цих параметрів, оскільки не може існувати універсальних показників боргової безпеки держав. Для різних країн, які відрізняються за темпами розвитку економічної системи, показники боргової безпеки також різні. Зокрема, за умовою Маастрихтської угоди державний борг не повинен перевищувати 60% ВВП країни. Натомість відповідно до методики Світового банку критичним рівнем державного зовнішнього боргу є 50% від ВВП. Для характеристики ліквідної позиції країни-боржника використовується показник співвідношення планових платежів щодо обслуговування боргу до валютних надходжень держави (експорту). Граничною межею показника (коефіцієнт обслуговування боргу) вважається значення 25%. Про рівень довгострокової платоспроможності країни можна судити з урахуванням показника співвідношення дисконтної вартості боргу й експорту, критичний рівень якого не має перевищувати 200-260% [8, с. 242]. Проблема високої заборгованості набула гостроти і кризового характеру в Україні. Велике значення для вирішення боргової кризи в яку потрапила Україна є аналіз динаміки та структури державного

боргу. Динаміку зміни обсягу та структури державного та гарантованого державою боргу показано на рис 1.

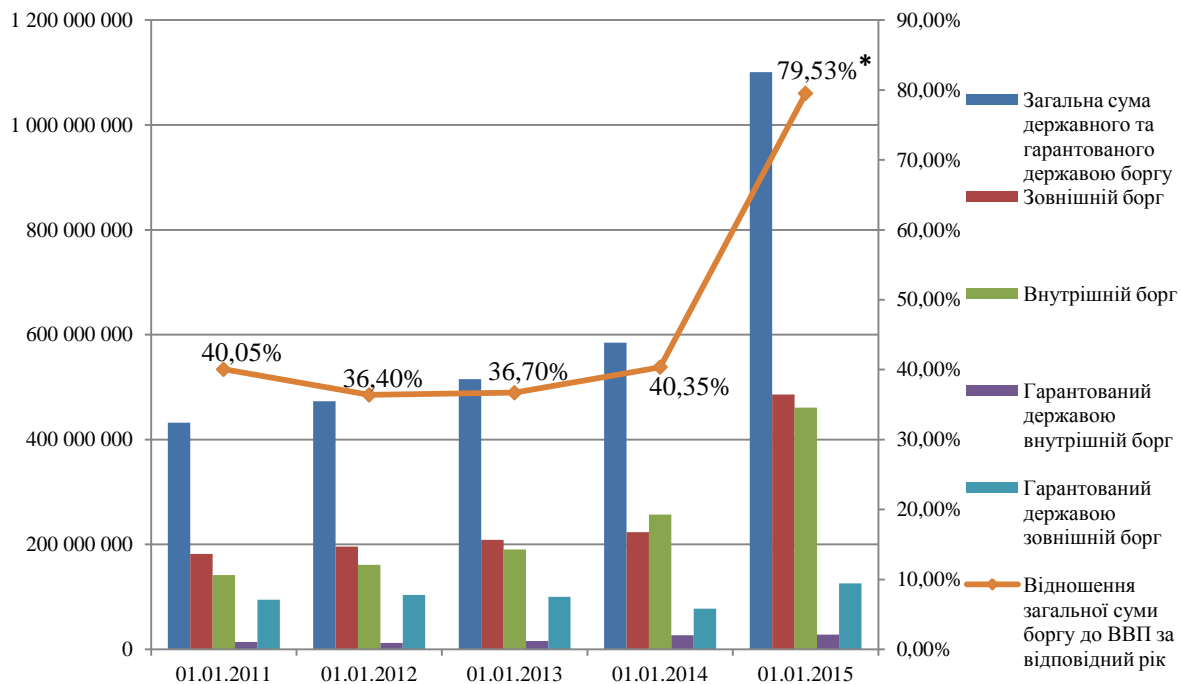

Рис. 1 Динаміка показників державного боргу України, тис. грн. та відношення загальної суми державного боргу до ВВП, %

Джерело: складено автором за даними [2; 4]

* Згідно з прогнозом Міністерства фінансів України щодо обсягу ВВП у 2014 році.

Структура державного боргу засвідчила про значне переважання зовнішнього боргу над внутрішніми. Протягом 2014-2015 рр. значення відношення загального обсягу державного боргу до ВВП зросло із 40,35% до 79,53%, що пов'язано із девальвацією гривні та додатковим нарощенням кредитних ресурсів у складі фінансування Державного бюджету України [2; 4].

Як зазначає І. В. Форкун та К. П. Хитра, необхідно окреслити стратегію управління державного боргу у період подолання економічної кризи в Україні, а саме необхідно встановити розмір дефіциту Державного бюджету на такому граничному рівні, що не дозволив би Уряду

перевищувати планові показники залучення позик і безконтрольно нарощувати розмір державного боргу України. На сьогодні уряд України об'єктивно не має можливостей для проведення експансійної бюджетної політики та застосування потужних фіскальних стимулів, спрямованих на зростання економічної активності в період кризи. Тому, допускаючи значний дефіцит бюджету, уряд змушений залучати політично обумовлені позики офіційних кредиторів або ж вдаватися до емісійного фінансування дефіциту, руйнуючи останні опори фінансової стабільності [7].

Важливими критеріями, яких необхідно дотримуватися в майбутньому є: зменшення частки зовнішніх запозичень; удосконалення нормативно-правової бази, яка б враховувала передові досягнення боргової теорії та практики здійснення боргової політики; вдосконалення боргової політики; підвищення ефективності управління боргом; створення нових інститутів по управлінню боргом, за прикладом зарубіжних країн, зокрема Польщі; інвестиційна спрямованість запозичень; боргового навантаження для держави; спрямування боргових ресурсів виключно на інвестиційні проекти, які дозволять отримати такий прибуток, що дасть можливість покрити вартість обслуговування боргу; законодавче закріплення спрямування частини надпланових доходів відповідного бюджетного періоду на погашення боргових зобов'язань уряду; виокремлення з фінансування державного бюджету фонду залучених боргових ресурсів на фінансування потенційно прибуткових інвестиційних проектів [5, с. 411].

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що впродовж останніх років в Україні спостерігається динаміка до активного нарощення державою внутрішнього і зовнішнього боргу. Прагнення скоротити витрати на погашення державного боргу в короткостроковій перспективі призвели до зростання ризиків боргового портфеля України та неможливості рефінансувати боргові виплати після втрати доступу до міжнародного ринку капіталів. З метою оптимізації

державної заборгованості доцільно забезпечити її реструктуризацію з концентрацією на внутрішні кредитні ресурси, довгострокові позики із фіксованими відсотковими ставками, суттєве зменшення гарантованих державою боргів, збереження оптимальних рівнів заборгованості відносно ВВП, використання державних запозичень на інвестування з метою розвитку національної економіки та орієнтацію на фінансування активних державних видатків.

Література:

1. Бюджетний кодекс України, прийнятий Законом України № 2456-VI від 08.07.2010 р. (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

2. Валовий внутрішній продукт України у фактичних цінах за 2010-2014 рік (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя) / Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/vvp/vvp_kv/vvp_kv_u/vvpf_kv2014_u_n.htm.

3. Закон України «Про Державний бюджет України на 2015 рік»: Верховна Рада України; від 28.12.2014 № 80-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80-19>.

4. Статистичні матеріали по стану державного та гарантованого державою борг України за станом на 31.01.2015 / Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=43000.

5. Федосов В. М. Вплив державного боргу на фінансову безпеку України / В. М. Федосов, Ю. П. Вигівська // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 408-412.

6. Форкун І. Ф. Формування та управління державним боргом в період фінансової кризи [Текст] / І. Ф. Форкун, К. П. Хитра/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2010_2_3/pdf/195-199.pdf.

7. Юрій С. І., Федосова В. М. Теорія фінансів [Текст] / С. І. Юрій, В. М. Федосова. – К.: Знання, 2008. – 611 с.